Opetus- ja kulttuuriministeriö 30.4.2025

Lausunto vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmasta

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
Valiokunnan kokous 2.5.2025

Vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelman mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahataso säilyy lähes ennallaan. Keskeisimmät määrärahamuutokset aiheutuvat hallitusohjelman mukaisista lisäyksistä sekä sopeuttamistoimenpiteistä. Keskeisimmät hallitusohjelman lisäykset kehyskaudella ovat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen vahvistaminen, jonka taso nousee 200 milj. euroon vuoteen 2027 mennessä. Perusopetukseen valmistavan opetuksen lisäopetukseen kohdennetaan vuosittain 13,8 milj. euroa vuodesta 2026 lukien. Tutkimus- ja kehittämismenojen tasoa nostetaan aikaisempien päätösten mukaisesti.

Sopeutustoimet

Keskeisimpiä sopeuttamistoimenpiteitä ovat valtionavustusten tason aleneminen 135 milj. eurolla vuodesta 2026 lukien. Säästöä koskeva loppuosa, 65 milj. euroa, kohdennetaan siten, että hallinnonalan kaikkien sektoreiden toimintaedellytykset kyetään turvaamaan. Sopeutukset kohdentuvat korkeakoulutukseen (52,7 miljoonaa euroa), rakentamisen investointiavustuksiin (4 miljoonaa euroa) sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuksiin (7 milj. euroa), jota kompensoidaan korottamalla aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja. Näitä maksuja ei ole korotettu vuoden 2016 jälkeen. Lisäksi säästöjä kohdennetaan jatkuvan oppimisen erillisavustukseen (1,3 miljoonaa euroa).

Lisäksi korkeakoulujen perusrahoitusta vähennetään 30 miljoonalla eurolla vuonna 2026, 20 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 15 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen. Ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa otetaan käyttöön lukukausimaksut EU/ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille.

Julkisen hallinnon tuottavuusohjelman sekä toimintamenojen vähennysten määrä on aikaisempien kehyspäätösten perusteella 32 milj. euroa vuodesta 2027 lukien. Puoliväliriihessä linjattiin lisäksi 130 milj. euron uudesta valtionhallinnon toimintamenosäästöstä. Sen toteuttamiseksi valtionhallinnon tuottavuutta lisätään digitalisaatiota ja tekoälyä hyödyntämällä, normeja ja prosesseja keventämällä ja tehtäviä vähentämällä sekä tehostamalla palveluiden hankintaa. Hallitus päättää konkreettisista toimenpiteistä ja säästön jakaantumisesta hallinnonaloittain valtiovarainministeriön johtaman ja sektoriministeriöistä koostuvan työryhmän esitysten perusteella kesäkuussa 2025.

Valtion rahoitusta Evankelis-luterilaiselle ja Ortodoksiselle kirkoille vähennetään kertaluontoisesti 10 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2026 ja 2027 aiempien veropäätösten kasvatettua kirkollisveron tuottoa. Leikkausten jälkeen Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin osoitetaan noin 96 miljoonaa euroa ja ortodoksisen kirkon valtionavustukseen noin 2,2 miljoonaa euroa vuodessa.

Opetus- ja kulttuuritoimen toimialaan liittyy myös kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien 75 milj. euron säästö. Se toteutetaan vähentämällä vuonna 2026 kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta prosenttiperusteisesti niin, että muutos ei kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksissa.

Opetusministerin vastuualue

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön vastuualueilla on julkisen talouden suunnitelmassa merkittäviä panostuksia laadukkaiden ja tasa-arvoisten palveluiden järjestämisen edellytyksiin sekä kehittämistoimintaan.

Opetusministerin vastuulla olevien varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen rahoituksesta valtaosa sisältyy valtionvarainministeriön pääluokkaan osaksi kuntien peruspalveluiden rahoitusjärjestelmää. Opetus- ja kulttuuritoimi osallistuu aktiivisesti peruspalveluiden valtionosuuksien budjetointiprosessiin.

Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen vahvistamiseen ehdotetaan hallitusohjelman toimenpiteiden vuoksi 50 milj. euron lisäystä vuodelle 2026 mennessä. Vuonna 2026 määrärahalisäys kohdistettaisiin mm. oppimisen tuen uudistamisen toimenpiteisiin, yksityisten opetuksen järjestäjien rahoituksen nostamiseen 100 prosenttiin ja järjestäjien velvollisuuksien yhtenäistämiseen sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän kasvattamiseen 2-3 vuosiviikkotunnilla. Hallitus päätti lisäksi kohdentaa 13,8 miljoonaa euroa valmistavan opetuksen lisäopetukseen. Rahoituksella mahdollistetaan valmistavan opetuksen jatkuminen kahden lukuvuoden ajan tilanteissa, joissa se arvioidaan tarpeelliseksi oppilaan riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi. Vapaan sivistystyön rahoitukseen ehdotetaan 181,6 miljoonaa euroa. Määrärahaan sisältyy hallitusohjelman mukainen 3 miljoonan euron lisäys kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutukseen. Ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen tarjontaa vahvistetaan 0,5 miljoonalla eurolla vuosina 2026 ja 2027.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusperusteet uudistetaan ja toiminnanohjauksen kehittämiseksi käynnistetään kahdeksanvuotinen kokeilu. Uudistukset toteutetaan kustannusneutraalisti. Uudistuksilla tehostetaan koulutuksen suuntaamista työ- ja elinkeinoelämän ja väestön osaamistarpeiden mukaisesti sekä tuetaan laadukkaan opetuksen ja ohjauksen järjestämistä. Uusia rahoitusperusteita sovelletaan ensimmäistä kertaa vuoden 2026 rahoituksesta päätettäessä. Toiminnanohjauksen ja rahoitusperusteiden uudistuksilla luodaan koulutuksen järjestäjille kannusteet ja ohjausmekanismit, joilla koulutustarjonta suuntautuu nykyistä paremmin työelämän tarpeiden mukaisesti.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen mahdollistetaan syksystä 2028 lukien. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeella korvataan kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomit syksystä 2029 lukien. Uudistus monipuolistaa opiskelijan mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan ylioppilastutkinnossa. Koulutuksen järjestäjien osalta uudistukset toteutetaan kustannusneutraalisti. Lisäksi vahvistetaan syrjäisten ja opiskelijamäärältään pienempien sekä vähemmistökielellä sijaintikunnassa opetusta järjestävien lukiokoulutuksen järjestäjien rahoitusta, millä turvataan lukiokoulutuksen saavutettavuutta. Rahoitusperusteiden muutoksia sovelletaan ensimmäistä kertaa vuoden 2026 rahoituksesta päätettäessä.

Toisen asteen opiskelijoiden oikeutta oppimisen tukeen ja erityisopetukseen vahvistetaan ja tuen jatkuvuus perusopetuksesta toiselle asteelle turvataan. Tavoitteena on, että jokainen opiskelija saa oikea-aikaisesti tarvitsemansa oppimisen tuen edetäkseen toisen asteen opinnoissa tavoitteidensa mukaisesti.

Riihipäätöksen mukaisesti EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelta opiskelijan oleskeluluvalla saapuville toisen asteen koulutuksen opiskelijoille otetaan käyttöön lukuvuosimaksut 1.8.2026 alkaen. Maksuvelvollisuus koskisi tuolloin ja sen jälkeen aloittavia opiskelijoita. Koska lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat eivät kuuluisi ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen piiriin, kohdistuu kumpaankin määrärahaan vähennys, joka perustuu arvioon lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden määristä. Määrärahojen vähennys on yhteensä 12 milj. euroa vuonna 2026 ja 18 milj. euroa vuodesta 2027 lukien, joista ammatilliseen koulutukseen kohdistuu 10 milj. euroa vuonna 2026 ja 15 milj. euroa vuodesta 2027 lukien ja lukiokoulutukseen 2 milj. euroa vuonna 2026 ja 3 milj. euroa vuodesta 2027 lukien. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä budjettilakina.

Aiemmin päätetyn mukaisesti ammatillisen koulutuksen rahoitus vähenee edelleen 5 milj. eurolla vuoteen 2025 verrattuna sekä ammatillisen ja lukiokoulutuksen hankerahoitusta yhdellä milj. eurolla vuoteen 2025 verrattuna korvaavina säästötoimina sen vuoksi, että toisen asteen koulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuden rajausta ei toteutettu.

Yleisten kielitutkintojen järjestelmän kehittämiseen ja palvelun tuottamiseen osoitetaan Opetushallitukselle 2,2 milj. euroa vuodelle 2026.

Tiede- ja kulttuuriministerin vastuualue

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen näkökulmasta julkisen talouden suunnitelman keskeiset päätökset liittyvät 1) T&K-rahoituksen vahvistamiseen, 2) koulutustason nostoon ja lisäaloituspaikkarahoitukseen ja 3) kasvutoimien rahoittamiseksi tehtäviin menosäästöihin,

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta (T&K-rahoitus) annetun lain mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan valtion talousarvioissa tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärää nostetaan 1,2 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä. Julkisen talouden suunnitelmassa panostukset T&K-toimintaan ovat yhteensä lähes 3,2 miljardia euroa vuonna 2026 ja runsaat 3,4 miljardia euroa vuonna 2027.

Hallitus on jo aiemmin päättänyt merkittävistä T&K-rahoituksen kohdennuksista tuleville vuosille. Esimerkiksi Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus nousee 527 milj. euroon 2026 ja edelleen 587 milj. euroon vuonna 2027. Hallitus on myös varannut LUMI-AI-supertietokoneeseen yhteensä 250 milj. euroa vuosille 2025–2028.

Uusina päätöksinä yliopistojen tutkimuksen vahvistamiseen kohdistetaan 20 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 39 miljoonaa vuodesta 2027 eteenpäin. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistamiseen kohdistetaan 10 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 15 miljoonaa euroa vuodesta 2027 eteenpäin. Lisärahoitus kohdentuu korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoimintaan, mutta sillä on vaikutuksensa myös korkeakoulujen opetukseen, sen laatuun ja opiskelijoiden mahdollisuuksiin osallistua esimerkiksi tutkimushankkeisiin jo opintojensa aikana.

Tieteen tietotekniikan keskus CSC:n T&K-toimintaan kohdennetaan lisärahoitusta 8 milj. euroa v. 2026 ja 10 milj. euroa vuodesta 2027 lähtien. Lisäyksellä vahvistetaan turvallisen ja suorituskykyisen suurteholaskennan ja datanhallinnan toimintaympäristön saatavuus myös poikkeustilanteissa.

EU:n rahoittamien T&K-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen korkeakouluille ja valtion tutkimuslaitoksille osoitetaan lisäystä 5 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lähtien jo aiemmin päätetyn 60 miljoonan euron lisäksi. Suomen Akatemialle osoitetaan kertaluonteinen 8 milj. euron valtuuden lisäys hyvinvointialueiden T&K-toiminnan vahvistamiseen vuodelle 2027.

Suomen talouskasvun ja kilpailukyvyn varmistamiseksi nostetaan korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuutta kohti 50 prosenttia ikäluokasta hallitusohjelman mukaisesti. Kehykseen sisältyy korkeakouluille aiemmin päätettyjen kertaluonteisten lisäysten lisäksi yhteensä 3,8 milj. euron pysyvä lisärahoitus aloituspaikkojen lisäämiseen. Kehysriihessä oli kasvutoimiin liittyen esillä, että koulutustason nostotoimiin kohdennettaisiin kertaluonteisesti 100 miljoonaa euroa kolmelle vuodelle jaettuna. Näitä määrärahoja ei sisälly kehyspäätökseen. Uudet aloituspaikat kohdennetaan talouskasvua tukeviin tutkintoihin. Lisäksi tavoitteena on toteuttaa ilman korkeakoulupaikkaa jääneille, toisen asteen koulutuksesta valmistuneille, maksuton 30 opintopisteen opintoseteli avoimeen yliopistoon ja avoimeen ammattikorkeakouluun.

Korkeakoulut kantavat yhteiskunnan muiden sektoreiden tavoin osaltaan yhteistä taakkaa, jota julkisen talouden tasapainottaminen ja talouskasvun edellytysten vahvistaminen vaativat. Aiemmin päätetyistä hallinnonalan kohdentamattomista säästöistä kohdentuu korkeakoulutukseen 52,7 miljoonaa euroa, joista

yliopistoille 35,8 milj. euroa ja ammattikorkeakouluille 16,9 milj. euroa. Osana sopeuttamistoimia korkeakoulujen perusrahoitusta vähennetään 30 miljoonalla eurolla vuonna 2026, 20 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 15 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen. Korkeakoulujen uudet menosäästöt (yhteensä 82,7 milj. euroa) tarkoittavat vuonna 2026 noin 2,7 prosentin vähennystä vuoden 2025 valtionrahoitustasoon, kun ei oteta huomioon alv- ja opetusmetsäkompensaatiota.

Korkeakouluindeksit otetaan tulevaisuudessakin huomioon täysimääräisesti, mikä tarkoittaa yliopistoille ja ammattikorkeakouluille yhteensä noin 82 milj. euroa v. 2026.

Toimintaympäristön muutokset ja lähivuosien taloushaasteet korostavat käynnissä olevan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyön merkitystä. Tulevaisuudessa tarvitaan koko korkeakoulusektorin toiminnan tehostamista esimerkiksi yhteistyön keinoin, resurssien priorisoimista sekä yksityisen rahoituksen osuuden kasvattamista tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksessa.

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan noin 557 miljoonaa euroa vuodelle 2026 ja noin 549,5 milj. euroa vuodessa vuodesta 2027 lähtien.

Hallitusohjelman mukaisista valtionavustusmenojen vähennyksistä kohdistetaan 1,6 milj. euron säästö kulttuuritilojen investointiavustuksiin.

Uudistuvan ja laajenevan Kansallismuseon toimintaan osoitetaan lisärahoitusta n. 2,7 milj. euroa v. 2026 ja 2,0 milj. euroa v. 2027, ja sen jälkeen pysyvänä lisäyksenä 1,0 milj. euroa vuodessa hallinnonalan sisäisenä siirtona.

Taiteen ja kulttuurin toimialan valtionosuuksiin sisällytetään lakisääteiset indeksikorotukset ja kustannustason tarkistuksesta aiheutuvat muutokset. Indeksikorotukset sisällytetään myös ylimääräisiin taiteilijaeläkkeisiin ja kansallisten taidelaitosten rahoitukseen. Valtio on myös aiempien päätösten mukaisesti varautunut rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -hanketta enintään 20 miljoonalla eurolla, josta vuodelle 2026 kohdistuu 9,5 miljoonaa euroa.

Liikunta-, nuoriso- ja urheiluministerin vastuualue

Julkisen talouden suunnitelma mukaan opintotukimenot ovat noin 1,3 miljoonaa euroa. Kasvua aiheutuu erityisesti opiskelijoiden asumislisään siirrosta sekä valtion takausvastuumenoista.

Hallitus jatkaa opintotuen kokonaisuudistuksen valmistelua. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti tavoitteena on mahdollistaa ensisijaisesti täysipäiväinen opiskelu, turvata opiskeluaikainen toimeentulo, vahvistaa opintotuen kannustinelementtejä sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa. Opintotuen uudistuksessa vahvistetaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden asemaa, vähennetään alaikäisten velkaantumista ja turvataan perheellisten opiskelijoiden asemaa. Lisäksi järjestelmästä korjataan epäkohtia. Opintotuen kokonaisuudistuksen tulee olla kustannusneutraali.

Liikuntatoimen määrärahoihin ehdotetaan 157,4 miljoonaa euroa, mikä on 2,9 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahamuutokset aiheutuvat lakisääteisten yksikköhintojen kustannuspohjan tarkistuksesta valtionosuuksiin (5,75 milj. euroa) sekä valtionavustussäästöistä rakentamisen investointiavustuksiin (-2,4 milj. euroa), liikuntatieteen tutkimuksen (0,817 milj. euroa) siirrosta momentille 29.40.51, ylimääräisen urheilijaeläkkeen tasomuutoksesta (0,1 milj. euroa) sekä rakennushankekohdennuksesta (0,25 milj. euroa).

Liikunnallisen aktiivisuuden lisäämiseen on varattu hallituskaudeksi vuosittain 20 miljoonaa euroa. Määrärahalla toteutetaan liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollista ohjelmaa.

Liikuntaa ja huippu-urheilua edistetään hallitusohjelman mukaisesti kiinnittäen erityistä huomiota tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja vastuullisuuden vahvistamiseen. Hallitus mahdollistaa monivuotisten avustusten myöntämisen liikuntaa edistäville järjestöille.

Nuorisotyön määrärahoihin ehdotetaan 70,7 miljoonaa euroa, joka on n. 0,6 miljoona euroa vähemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Nuorten hyvinvointia tuetaan hallitusohjelman mukaisesti. Hallitus on laatinut laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi (lakisääteinen valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma vuosille 2024-2027, jolle ei ole osoitettu erillistä rahoitusta

Harrastamisen Suomen mallin määrärahaan osoitettiin 5 miljoonan euron pysyvä tasokorotus. Harrastamisen Suomen mallin kautta tuetaan lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastamista koulupäivän yhteydessä.

Lisäksi hallinnonalan määrärahoihin sisällytetään lakisääteiset indeksitarkistukset.